

Duurzaamheid in onderzoek: opvolgingsrapport 2022

1. Kader en uitgangspunten

De UGent wil de mogelijkheden voor onderzoek naar een meer sociaal rechtvaardige en ecologisch duurzame toekomst verder stimuleren zonder uit het oog te verliezen welk efficiënt economisch systeem daartoe bijdraagt. Dergelijk onderzoek past een grote verscheidenheid aan wetenschappelijke benaderingen toe, vaak door middel van een multi-, inter- en transdisciplinaire aanpak en vertrekt vanuit een grote maatschappelijke impact.

Daarnaast biedt de UGent aan de brede samenleving, lokaal en mondiaal wetenschappelijk onderbouwde dienstverlening aan op het vlak van duurzaamheid.

Deze ambitie komt uit de duurzaamheidsvisie van de UGent (2013) en werd de voorbije jaren verder uitgewerkt in het onderzoeksbeleid.

In dit opvolgingsrapport wordt een stand van zaken meegegeven, worden de uitgevoerde acties toegelicht en worden de resultaten beoordeeld. Enkele nieuwe acties worden toegevoegd. Dit vormt de basis voor continue verbetering en bijsturing en bepaalt de input voor de plannen van komend jaar.

Dit rapport is gevormd op basis van input gegeven door vertegenwoordigers van de directie Onderzoeksangelegenheden (DOZA) en experts uit de faculteiten en de centrale administratie. Tevens werden suggesties verzameld in de denktank Transitie UGent en het Raretijdenkabinet.

2. Evolutie van indicatoren

De UGent wil de komende jaren blijven investeren in het stimuleren en ondersteunen van inter- en transdisciplinaire onderzoekssamenwerking en maatschappelijke valorisatie. Een vruchtbare voedingsbodem is immers noodzakelijk om bottom-up-onderzoeksinitiatieven te laten groeien. Het is niet evident om, bijvoorbeeld in termen van gependeerde budgetten, een kwantitatieve berekening te maken van indicatoren die duurzaamheid in onderzoek reflecteren.

Dat deze context aanwezig is binnen de UGent bewijst de aanwezigheid van en UGent-steun voor een groeiend aantal nieuwe veelbelovende onderzoeksnetwerken, zoals (niet-limitatieve oplijsting):

- Stadsacademie
- UGent Human Rights Research Network
- Centre for the Social Study of Migration and Refugees (CESSMIR)
- Green-Chem
- EnerGhentIC
- Bioresource recovery from organo-biological residues and wastes (Infinity)
- de strategische investering van 3 professorambten rond 'Urban waste and circular economy'
- Business Development Centres 'Cleantech voor duurzame chemische productie' (CleanChem)
- Biobased production systems (Biomolecules)
- Innovatieve technologieën voor duurzame bouwmaterialen en structuren (DuraBUILDmaterials)
- Energie-onderzoek en -innovatiecommunity (EnerGhentIC)

- Innovaties voor duurzame aquacultuurproductie (Aquaculture)
- Valorisatie van nevenstromen uit de industrie (End-of-Waste)
- International Centre of Excellence for the African Great Lakes' Natural Capital (CAFRINAT)
- Centre for Advanced Process Technology for Urban Resource recovery (CAPTURE), etc.
- Operations, Network and Transportation Analytics Center of Knowledge (nieuw sinds 1/9/2020)
- Twentieth-Century Crossroads (nieuw sinds 15/11/2020)
- Centrum voor Participatieve Democratie (nieuw sinds 14/4/2021)
- IOF BD Center: textile innovations for protection, comfort and care (nieuw sinds 29/4/2021)
- Architectuurcultuur en de hedendaagse conditie (nieuw sinds 28/5/2021)

3. Evaluatie actieplan en bijsturing

Gezien de urgentie van de klimaatproblematiek en het hoge ambitieniveau van het duurzaamheidsbeleid, is het heel belangrijk om de vooropgestelde doelstellingen en de voortgang van de actiepunten goed te bewaken. Afhankelijk van het resultaat van de ondernomen acties zal moeten bijgestuurd worden. Onderstaande evaluatie zal dus terzelfdertijd ook het actieplan voor het komende jaar bepalen.

Pijler 1: Een onderzoeksbeleid waarbinnen duurzaamheids-onderzoek kan gedijen

Duurzaamheidsonderzoek moet te verzoenen zijn met het institutionele onderzoeksbeleid. Daarnaast moeten academici de vrijheid en het vertrouwen krijgen om onderzoek te verrichten naar diverse thema's maar zich tevens ondersteund voelen in hun ambitie om bij te dragen aan de ecologische en sociale transitie.

Volgende concrete acties worden verder opgenomen of nieuw voorgesteld:

Actie 1.	Inter- en transdisciplinair onderzoek en samenwerking wordt gestimuleerd met terugkerende oproepen rond 'interdisciplinaire projecten', 'geconcentreerde onderzoeksacties' (GOA's), 'IOF business development centra', 'international thematic networks', en steun voor 'interdisciplinaire onderzoeksconsortia met maatschappelijke impact', 'de strategische investering in 21 professorenambten',
Evaluatie	-
Bijsturing en planning	Er wordt voorgesteld om een debat binnen de schoot van de Onderzoeksraad op te starten over een standpunt inzake impulsfinanciering voor interdisciplinair onderzoek naar technologische en maatschappelijke oplossingen, gezien de urgentie van de klimaatcrisis.

Actie 2.	Door de automatische toekenning van een startkrediet worden nieuwe ZAP-leden de mogelijkheden geboden in alle vrijheid een onderzoekslijn op te zetten.
Evaluatie	-
Bijsturing en planning	Er wordt voorgesteld om een debat binnen de schoot van de Onderzoeksraad op te starten over de opportuniteit inzake basisfinanciering voor andere ZAP-categorieën.

Actie 3.	De UGent trekt de kaart van Open Science en streeft naar beleid, infrastructuur en begeleiding ter ondersteuning van het verspreiden en stimuleren van Open Science attitude bij haar onderzoeksgemeenschap. Het Open Science beleid kent verschillende actielijnen: open access, FAIR data, aangepaste wijze van evalueren en belonen, onderzoeksintegriteit, betrekken van burgers in wetenschap, ...
Evaluatie	Om haar visie kracht bij te zetten en er zich blijvend toe te verbinden om onderzoek op een verantwoorde manier te evalueren, ondertekende de UGent in 2020 de San Francisco Declaration on Research Assessment (DORA) . De UGent onderschrijft de ALLEA-code en heeft sinds 2015 een beleid inzake wetenschappelijke integriteit. Sinds 2016 is tevens een beleid inzake research data management in voege. Op 3 juni 2022 keurde de Raad van Bestuur het geactualiseerde UGent-beleid Wetenschappelijk Publiceren goed.
Bijsturing en planning	-

Actie 4.	De UGent past de kennis en expertise toe van de eigen onderzoekers en consortia. Zo wordt ingezet op 'living labs' rond bv. circulair bouwen, de energietransitie, waterrobuustheid, duurzame mobiliteit, groene en biodiverse campussen, etc.
Evaluatie	In het kader van het transitieplan duurzaam reisbeleid (RVB 2/7/2021) werd besloten om de CO ₂ -bijdrage van de vluchten gelijk te stellen met de prijs van CO ₂ op de internationale markt, waarbij een deel dient voor de provisie 'living labs', die samen met UGent-academici en beleidsmedewerkers worden opgezet aan de UGent i.h.k.v. het klimaatplan. Hiervoor werden richtlijnen uitgewerkt en een eerste call georganiseerd. De 2 projectvoorstellen voldeden aan de beoordelingscriteria en ontvingen de gevraagde subsidie.
Bijsturing en planning	Bovenstaande werkwijze wordt verkend. Er wordt meer ingezet op bekendmaking van de provisie. Er wordt verder gezocht naar (structurele en meer uitgebreide) financiering van deze werking (bv. pistes inzake innovatieve aanbestedingen, IOF-middelen, investeringsbudget, etc.).

Een bijzondere lijn binnen het onderzoeksbeleid die bijdraagt tot het stimuleren van duurzaamheidsonderzoek is het beleid inzake maatschappelijk valorisatie van onderzoek (via een specifiek beleidsplan sinds mei 2015).

Actie 5.	Maatschappelijke impact is ingebed in evaluaties van onderzoekers en projecten.
Evaluatie	Via het ZAP-loopbaanmodel wordt mogelijk gemaakt dat maatschappelijke valorisatie-activiteiten gewaardeerd worden de academische carrière (inspiratiekader Onderzoek). Binnen de BOF-oproepen is naast wetenschappelijke ook ruimte voor maatschappelijke en economische impact (bv. persoonlijke rubriek 'Voornaamste verwezenlijkingen').
Bijsturing en planning	-

Actie 6.	In het kader van de universiteitsbrede beleidskeuze 'maatschappelijke identiteit' ontwikkelde de UGent een maatschappelijk valorisatiefonds. Met deze middelen worden onderzoekers gestimuleerd om hun onderzoeksactiviteiten maatschappelijk te valoriseren. Maatschappelijke impact heeft hier niet enkel betrekking op economische impact, maar evenzeer op uitdagingen met betrekking tot ecologische duurzaamheid en sociale rechtvaardigheid.
Evaluatie	In 2021 werden twee oproepen (april en oktober) uitgeschreven.
Bijsturing en planning	In 2022 volgen opnieuw twee oproepen (april en oktober).

Actie 7.	In het onderzoeksinformatiesysteem GISMO kunnen onderzoekers hun activiteiten in het kader van impact en valorisatie registreren.
Evaluatie	De expertise wordt geregistreerd in de research explorer en is nu publiek toegankelijk. Het datamodel om ook de beschikbare infrastructuur op te nemen, werd ter beschikking gesteld in september 2020. De input kan vrijwillig aangeleverd worden. Er wordt momenteel bijzonder weinig gebruik gemaakt van deze mogelijkheid (met uitzondering van onderzoekers uit de faculteit LW waar deze mogelijkheid reeds enige tijd aangeboden werd via het afzonderlijk onderzoeksportaal).
Bijsturing en planning	Communicatie blijft nodig. Verder zal het GISMO-subproject voor het eCV een nieuwe stimulans bieden voor hergebruik van deze informatie (voorzien in 2023).

Pijler 2: Duurzaamheidsonderzoek wordt gefaciliteerd door middel van concrete initiatieven

Naast breed beleid zijn ook specifieke ondersteuningsmaatregelen nodig om duurzaamheids-onderzoek te stimuleren.

Volgende concrete acties worden verder opgenomen of nieuw voorgesteld:

Actie 8.	De UGent zet in op core facilities. Dit is een kosteneffectief middel om state-of-the-art apparatuur/infrastructuur en diensten beschikbaar te stellen aan onderzoekers binnen en buiten de instelling. Core facilities dienen als een nexus die samenwerking tussen interne en externe onderzoekers stimuleert, waardoor de kwaliteit en impact van onderzoek worden vergroot en innovatie mogelijk wordt versneld. Door het bundelen van expertise verhoogt bovendien de kwaliteit van de onderzoeksinfrastructuur en dienstverlening, en het onderzoek dat er gebruik van maakt.
Evaluatie	Nog voor de uitrol van het UGent-breed core facilities beleid verkenden enkele faculteiten al deze opportuniteit waarbij bv. de faculteit GE overging tot concrete vorming van dergelijke structuren. In april 2021 volgde het beleidskader en de bijhorende erkenningsprocedure, waarbij co-financiering vanwege het BOF werd voorzien. In de eerste helft van 2022 werden zes dossiers voor erkenning goedgekeurd, en momenteel liggen drie andere dossiers voor ter beoordeling.

Bijsturing en planning	Versnelde uitrol, door erkenning van nieuwe core facilities.
------------------------	--

Actie 9.	Alle entiteiten binnen het domein Onderzoek (projecten, publicaties, onderzoekseenheden, infrastructuur, enz.) worden geïventariseerd in het onderzoeksinformatiesysteem GISMO. Hierdoor is wetenschappelijke expertise van de UGent raadpleegbaar voor zowel interne als externe belanghebbenden, waardoor inter- en transdisciplinaire projecten gefaciliteerd worden.
Evaluatie	De expertise wordt geregistreerd in de research explorer en is nu publiek toegankelijk. Het datamodel om ook de beschikbare infrastructuur op te nemen, werd ter beschikking gesteld in september 2020.
Bijsturing en planning	Tijdens 2022 en 2023 breidt GISMO gefaseerd uit met de entiteit 'onderzoeksinfrastructuur'. Er zal een invoermodule worden ontwikkeld en de informatie over geregistreeerde infrastructuur zal (extern) beschikbaar zijn via de research explorer. Registratie van infrastructuur is verplicht voor erkende core facilities en voor ontvangers van BOF-BAS-financiering.

Actie 10.	Het geïntegreerd beleidsplan 'internationalisering' neemt duurzaamheid mee op binnen verschillende actielijnen.
Evaluatie	Er lopen verschillende projecten aan de UGent gefinancierd met federale ontwikkelingssamenwerkingsmiddelen (VLIR-UOS) rond thema's van gezondheidszorg, landbouw, milieu, onderwijs, ... die kunnen bijdragen tot het behalen van de SDG's. Ook worden verschillende strategische partnerschappen verder uitgebouwd: <ul style="list-style-type: none"> - Regionale platformen, om de kennis rond activiteiten met/voor/in/over bepaalde regio's te centraliseren en te verbreden (Afrika, CESAM (Centraal- en Latijns-Amerika) en ASEAN platform), - Internationale Thematische Netwerken, die academische netwerken opzetten rond belangrijke onderzoeksthema's met impact op het Globale Zuiden (o.a. rond mycotoxines (MYTOX-SOUTH), seksuele en reproductieve gezondheidszorg (ANSER), bestuur in conflictsituaties (Conflict and Development), natuurlijke rijkdommen (CAFRINAT)), en - Strategische Institutionele Partnerschappen met partners in het Globale Zuiden (Can Tho (Vietnam), ESPOL (Ecuador), Jimma (Ethiopië) en UWC (Zuid-Afrika)).
Bijsturing en planning	-

Actie 11.	(Nieuw) Via haar deelname in een nieuwe 'European University' (ENLIGHT) werkt de UGent met acht internationale partners en met hun stad en regio structureel samen om maatschappelijke uitdagingen in kaart te brengen en via onderwijs en onderzoek ook echt aan te pakken.
Evaluatie	De komende drie jaar focust ENLIGHT op vijf maatschappelijke thema's: klimaatverandering, gezondheid en welzijn, ongelijkheid, digitale revolutie, energie en circulariteit. Binnen die domeinen zal gekeken worden hoe de samenwerking het best kan verlopen.

Bijsturing
en
planning

-

Pijler 3: Advies en training voor onderzoekers en communicatie gericht op het brede publiek

De onderzoeksgemeenschap wordt in haar betrachting om duurzaamheidsonderzoek uit te voeren met advies, training en communicatie-initiatieven bijgestaan.

Volgende concrete acties worden verder opgenomen of nieuw voorgesteld:

Actie 12.	DOZA voorziet ondersteuning bij de implementatie van de UGent-visie inzake duurzaamheid en de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) binnen projectvoorstellen.
Evaluatie	Er is een algemene webpagina (sustainable development goals (SDG's) in de onderzoekscontext) beschikbaar alsook feedback op maat mogelijk.
Bijsturing en planning	-
Actie 13.	(Nieuw) Vanaf eind 2021 wordt bij financieringsaanvragen voor onderzoeksinfrastructuur (BOF, FWO, core facilities) in samenwerking met DGFB een vragenlijst opgenomen waarmee gepolst wordt naar de bredere impact van de nieuwe infrastructuur.
Actie 14.	(Nieuw, met link naar transitieplan duurzaam reisbeleid) Onderzoekers worden gestimuleerd tot het duurzaam uitvoeren van hun onderzoek (reisbeleid in internationale samenwerkingen met concrete richtlijnen, duurzaamheid in labo's, duurzame organisatie van evenementen, ...). Behalve opname van dit topic in het Framework for Good Research Practice wordt een webpagina ontwikkeld specifiek gericht op onderzoekers die gebruik maken van de content op www.ugent.be/duurzaam .
Actie 15.	Binnen het opleidingsaanbod voor onderzoekers kunnen competenties zoals inter- en transdisciplinariteit, systeemdenken, maatschappelijke valorisatie en het adequaat omgaan met complexe duurzaamheidskwesties en socio-technische transitie aan bod komen.
Evaluatie	-
Bijsturing en planning	In 2022 wordt gestart met de uitwerking van een lesmodule over (maatschappelijke) impact. Er wordt onderzocht welk aanbod gelinkt aan het duurzaamheidsbeleid reeds beschikbaar is en nodig wordt geacht via de Doctoral Schools.
Actie 16.	(Nieuw) Er wordt onderzocht in hoeverre de opdracht van de cel Wetenschapscommunicatie kan aansluiten bij de doelstellingen van duurzaamheidsonderzoek dat aan de UGent gebeurt (in het bijzonder in haar opdracht het brede publiek te bereiken en te betrekken).